

Uvodnik

Druga številka 140. letnika revije *Sodobna pedagogika* prinaša zanimive prispevke, v katerih se avtorji in avtorice ukvarjajo z različnimi temami (psihosocialne stiske, participacija, kulturna pedagogika, pričakovanja bodočih učiteljev idr.) in skupinami (mladi, otroci s posebnimi potrebami, študenti idr.).

Špela Razpotnik in **Jana Rapuš Pavel** v članku z naslovom *Mladi, psihosocialne stiske in šola kot potencialni podporni dejavnik* raziskujeta aktualno in perečo tematiko. Tako v Sloveniji kot v tujini se kaže povečana pojavnost psihosocialnih stisk med mladostniki, k čemur je svoje prispevala tudi pandemija covid-19. Avtorici opozorita, da postajajo psihosocialne stiske tudi vse bolj kompleksne, prek mladih pa jih doživlja vse več družin in družbenih skupin, tudi šolskih. Dostop do podpore je zaradi dolgih čakalnih vrst otežen, strokovnjaki s področja psihosocialnih stisk pa poudarjajo, da je pomembno angažirati različne vire pomoči v skupnosti, še posebej tiste, ki zajamejo veliko večino mladih. Kot zapišeta avtorici, je takšno okolje tudi šola. Avtorici predstavita del rezultatov nedavnega raziskovanja prvoosebne perspektive mladih z izkušnjo psihosocialne stiske, pri čemer je njuna pozornost usmerjena v šolsko okolje. Izsledki raziskave ju vodijo tudi k oblikovanju vizije o tem, kako šolsko okolje oblikovati kot bolj podporno za mlade, ki se soočajo z različnimi psihosocialnimi stiskami. Socialno in podporno dimenzijo šole prepoznavata kot tisto, kar danes zaradi ravno nasprotnih prioritet (individualizem, tekmovalnost) prepogosto ostaja v ozadju.

Sledita dva prispevka na temo participacije. V prispevku z naslovom *Participacija učencev s posebnimi potrebami v procesu (pre)šolanja* **Tajda Pikel** in **Irena Lesar** odpreta tematiko pravice učencev s posebnimi potrebami do participacije pri odločanju o njihovem prešolanju. Izhajata iz predpostavke, da v Sloveniji obstaja prepričanje, da so predvsem strokovnjaki tisti, ki so pristojni za odločanje o učenčevi največji koristi, kar učencem, kot opozorita avtorici, zmanjšuje status avtonomne osebe. S polstrukturiranimi intervjuji sta ugotavljali izkustveni vidik vključenosti in participacije učencev v postopkih identifikacije njihovih posebnih potreb in prešolanja. Kot pišeta, so nekateri učenci opozorili na neustrezno poučevalno prakso učiteljev, kar je vplivalo na slabšo učno uspešnost učencev v večinskih šolah in tako botrovalo k prešolanju. Prešolanje je za večino učencev pomenilo stresno spremembo, svojih občutkov pa večinoma niso mogli razkriti odraslim. Učenci so opozorili tudi na premalo podpore in informacij, vloga pogovora strokovnjakov z njimi pa je praviloma še vedno v ozadju. Hkrati pa avtorici izpostavita, da so učenci soglasno izrazili željo po sodelovanju in interes za sodelovanje pri sprejemanju tako pomembnih odločitev, kot je na primer njihovo prešolanje. S prispevkom se odpira vprašanje participacije, ki ga bo treba v prihodnje bolj ustrezno obravnavati tako na ravni skrbi za ustrezno sistemsko vključitev učencev v postopke, ki se jih tičejo, kot tudi neposredno na odnosni ravni.

Drug prispevek ima naslov *Dejavniki participacije otrok pri načrtovanju v predšolski vzgoji in izobraževanju*. Avtorji **Sonja Rutar**, **Blaž Simčič** in **Alja Smolčič** problematizirajo razumevanje participacije otrok pri soodločanju v zanje

pomembnih zadevah, ki sicer izhaja tudi iz *Konvencije o otrokovih pravicah*. Kot opozorijo, se o možnosti participacije navadno presoja glede na otrokovo starost in zrelost. Ob tem predstavijo rezultate raziskave o stališčih vzgojiteljic do participacije otrok pri načrtovanju dejavnosti v vrtcu in do vključenosti otrok v načrtovanje glede na dejavnike, kot so prvo in drugo starostno obdobje, delovna doba vzgojiteljic, njihovo usposabljanje ter lastno proučevanje participacije otrok. Rezultati kažejo, da je participacija otrok pri načrtovanju povezana s stališči vzgojiteljic glede na našete dejavnike, predvsem glede na dejavnik samoiniciativnega pridobivanja znanja vzgojiteljic o participaciji otrok v vrtcu.

Katja Depolli Steiner v prispevku z naslovom *Začetna pričakovanja študentov pedagoških študijskih programov glede učiteljskega poklica* prikaže izsledke raziskave, s katero je ugotovila, da so pričakovanja študentov glede učiteljskega poklica na splošno optimistična, najbolj na ravni pričakovanih glede dela z učenci in zadovoljstva s poklicem. Razlike med študenti so se pokazale predvsem na ravni njihove namere o zaposlitvi na področju šolstva. Bolj kot so študenti odločeni za zaposlitev v šolstvu, bolj so optimistični. Njihov optimizem pa je avtorica prepoznala še glede na količino izkušenj s poučevanjem oziroma dela z učenci, ki so jih študenti pridobili še pred praktičnim usposabljanjem v okviru študija. Avtorica prispevek sklene z mislijo, da bi bilo nujno nadaljevati proučevanja pogledov študentov po prvih in vseh nadaljnjih letih izkušenj, ki jih pridobijo pri različnih oblikah praktičnega usposabljanja v okviru svojega študija in podobno. Glede na zmanjšan interes za učiteljski poklic med mladimi bi bilo smiselno podpreti različne raziskave, s katerimi bi lahko bolj celostno analizirali, kaj so ključni dejavniki, ki lahko pripomorejo k večji privlačnosti učiteljskega poklica, in kaj je treba spremeniti, da privlačnost tega pomembnega poklica ne bo več upadala.

Kristina Šrot, Matjaž Duh in Metka Kordigel Aberšek v prispevku z naslovom *Metoda vizualnega odziva in otrokovo razumevanje etičnega sporočila literarnega besedila* metodo vizualnega odziva (MVO) uporabijo kot didaktično pot za preverjanje otrokovega razumevanja etičnega sporočila literarnega besedila s pomočjo vizualne interakcije. Avtorji prispevka so primernost MVO preverjali na primeru književne umetnosti, natančneje pravljice z naslovom *Zgodba o kajmanu*. Gre za pravljico iz tujega civilizacijskega kroga in zelo staro besedilo, a njeno etično sporočilo je še kako aktualno. Dotika se namreč posledic človekovega nebrzdanega poseganja v naravo. Izsledki raziskave, ki jo analizirajo avtorji, so rezultat medpredmetnega povezovanja književne vzgoje z likovno umetnostjo. Ugotovitve kažejo, da je v takem povezovanju mogoče doseči optimalno izrabo estetsko oblikovanih besedil kot didaktične poti (metode) za eksternalizacijo učenčevega dialoga z literarnim besedilom. Ključno sporočilo je, da smo ob uporabi primerne metode (npr. metode vizualnega odziva) z otrokom o njegovem literarnoestetskem doživetju zmožni komunicirati, še preden se je ta zmožen o tem, ali je razumel etično sporočilo ali ne, izraziti z besedami.

Slovenski del revije končujemo s člankom z naslovom *Kulturna pedagogika v primežu spreminjanja paradigme*, v katerem se **Tadej Vidmar** ukvarja z zahtevno in v slovenskem znanstveno-strokovnem prostoru neenotno interpretacijo odziva

na duhoslovno oziroma kulturno pedagogiko. Avtor v članku prepleta in utemeljuje dve tezi. Prva izhaja iz predpostavke, da je bila slovenska pedagogika po drugi svetovni vojni politizirana in pod nekritičnim vplivom komunističnih oblasti, pri čemer avtor polemizira z drugimi sodobnimi interpretacijami povojnega obdobja. Druga teza avtorja pa je, da je po drugi svetovni vojni prišlo do problematičnega interpretiranja del dveh ključnih slovenskih akademskih pedagogov, Karla Ozvalda in Stanka Gogale. Avtor utemeljuje, da je bila duhoslovna oziroma kulturna pedagogika po vojni po krivici (in na škodo pedagogike) zapostavljena, zlasti pa je bilo po krivici zapostavljeno in celo diskreditirano delo Karla Ozvalda. Kaže se potreba po dodatnih poglobljenih analizah različnih kritik, ne le kulturne, temveč tudi drugih pedagoških paradigem, ki so bile aktualne med vojnoma ter v povojnem obdobju in so danes del splošne pedagoške vednosti.

V angleškem delu revije lahko bralec najprej v angleščini prebere že omenjeni članek avtoric **Špele Razpotnik** in **Jane Rapuš Pavel** *Young People, Psychosocial Distress and School as a Potential Supportive Factor*. Sledi prispevek **Simone Rogič Ožek** z naslovom *How Persons with Autism Spectrum Disorder Experience Relationships*. Avtorica izhaja iz težav na področju socialne komunikacije in interakcije, ki se lahko pojavijo pri osebah z avtističnimi motnjami ter jim povzročajo izzive pri vzpostavljanju, ohranjanju in vzdrževanju odnosov. Da bi bolje razumeli odnose, ki jih osebe z avtističnimi motnjami vzpostavljajo z ljudmi zunaj družine, avtorica v prispevku predstavi kvalitativno raziskavo o doživljanju odnosov s prvoosebne perspektive. Ugotovila je, da osebe z avtističnimi motnjami izražajo raznovrstno paletu oteževalnih dejavnikov pri odnosih z drugimi ljudmi, hkrati pa tudi spodbudne dejavnike, ki pa so v primerjavi z oteževalnimi izraženi manj pogosto. Doživljanje odnosov s prvoosebne perspektive lahko pomaga tudi pri izboljšanju obstoječe strokovne podpore in izobraževalnih strategij na področju socialnega povezovanja za zagotavljanje boljše socialne vključenosti.

Angleški del revije končujemo s prispevkom **Žana Korošca** z naslovom *Research Ethics in Education Sciences in Slovenia between 1991 and 2021*. Avtor se ukvarja z raziskovalno etiko; to razume kot obvezen dejavnik vsake študije, ki vključuje ljudi, pri čemer pa se njeno celostno upoštevanje poredko odvije brez dilem, še posebej v izobraževanju, kjer raziskave potekajo z otroki in drugimi ranljivimi skupinami. Avtor analizira, kako se je v Sloveniji med letoma 1991 in 2021 razpravljalo o raziskovalni etiki na pedagoškem področju. Po obsežnem pregledu potencialnih razprav bolj natančno analizira tri prispevke. Njegove ugotovitve – poleg tiste o splošnem pomanjkanju pozornosti v razmerju do raziskovalne etike v izobraževanju – so, da se do nje običajno pristopa z vidika norm in potencialnih vprašanj v zvezi z udeležencem, manj pozornosti pa je namenjene raziskovalcu, komisijam, filozofskemu ozadju ipd. Avtor članek sklene s predlogi za razvoj področja.

Zagotovo bo tudi v tej številki bralec našel zanimiv članek zase! Vabljeni k prebiranju!

*Dr. Katja Jeznik,
glavna urednica*